

den måtte sättas först på föredragningslistan till nästa plenum för att då kunna andra gången bordläggas.

Denna hemställan bifölls.

Justerades 2 protokollsutdrag för denna dag.

Kammaren åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 8 e. m.

In fidem

O. Brakel.

Måndagen den 15 Maj 1871.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 29 sistlidne April.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Sammansatta Stats- och Bevillnings-Utskottets den 14 dennes bordlagda Betänkande N:o 3, i anledning af väckta motioner angående förhöjning i afgiftsrestitutionen vid utförsel af bränvin.

Föredrogs och lades till handlingarne Bevillnings-Utskottets den 14 dennes bordlagda Memorial N:o 13, till följd af erhållen återremiss i en del af Utskottets Betänkande N:o 8, i anledning af ännu oafgjorda motioner angående allmänna bevillningen.

Föredrogs, men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Bevillnings-Utskottets den 14 dennes bordlagda Betänkande N:o 14, angående beräkningen af tull-, post-, stämpelpappers- och brännvins-bränningsmedlen.

Vid ånyo skedd föredragning af Lag-Utskottets den 13 och 14 dennes bordlagda Memorial N:o 27, med förslag till sammanjemkning af Kamrarnes skiljaktiga beslut vid behandling af Utskottets Utlåtande N:o 23, i anledning af Kongl. Maj:ts nädliga proposition med förslag till förordning angående fattigvården, biföll Kammaren Utskottets i förra delen af Memorialet gjorda hemställan och lade dess senare del till handlingarne.

Föredrogs ånyo Andra Kammarens den 13 och 14 dennes bordlagda protokollsutdrag N:o 240, med återlemnande af ärendet rörande ändring i Förordningen den 7 December 1866, angående villkoren för försäljning, till förtäring på stället, af vin, öl, kaffe m. m.

Herr Hallin: Det synes mig mindre lämpligt att antaga det i 6:te punkten förekommande förslag till förändring af 10 § 2 mom. uti ifrågavarande författning, hvilket här af Andra Kammaren blifvit framställt. rörande villkoren för försäljning af icke spirituösa drycker utom vin *utom hus*, vare sig genom kringbärande eller från bord eller eljest i mindre omfattning, då man ansett, att så stränga villkor icke erfordras för försäljning *inom hus*. Denna försäljning utom hus är naturligtvis af mycket mindre omfattning och det synes därför, att inga svårigheter skulle uppstå, om man här stadgade samma villkor för försäljning utom hus som för försäljning inom hus, eller att för tillstånd endast erfordrades att anmälan skall ske och att personen i fråga eger god frejd. Genom antagandet af ett sådant beslut som Andra Kammarens, skulle man otvifvelaktigt åvägabrunga många hinder för en försäljning, som — man må säga hvad man vill — dock i många hänseenden är ganska nyttig, och göra ett betänkligt intrång i näringsfriheten. Under sådana förhållanden skulle jag visserligen helst önska, att ifrågavarande moment förändrades till öfverensstämmelse med hvad som är stadgadt rörande villkoren för försäljning *inom hus*, men då en sammanjemkning af Kamrarnes beslut nu i alla fall icke skulle kunna medhinnas i anseende till riksdagens snart förestående slut, så inskränker jag mig till att yrka afslag å 6:te punkten.

Herr Stråle: Första Kammarens Tillfälliga Utskott har uti föreliggande fråga i första punkten hemställt, att någon förändring af det i gällande lags 1 § 1 mom. befintliga stadgande icke skulle ega rum. Härefter hafva dock åtskilliga ledamöter inom Utskottet reserverat sig och hemställt, "att ansökning om rätt till försäljning

af nämnda beskaffenhet bör göras, på landet hos kommunalstämman, som deröfver infordrar kommunalnämndens yttrande, och i stad hos magistraten, hvarefter beslut af kommunalstämma eller magistrat meddelas och utan lösen utgifves till den sökande; samt att tillstånd för försäljningen icke må beviljas för längre tid än *högst* ett år i sender“. Första Kammarens majoritet antog reservanternes förslag, men detsamma är nu afslaget af Andra Kammarerna, som således kommit till samma resultat, som Första Kammarens Tillfälliga Utskott.

I *andra* punkten är samma förhållande. Första Kammarens Tillfälliga Utskott har afstyrkt all förändring, men Första Kammarens pluralitet biföll den af reservanterne föreslagna förändring, hvarefter Andra Kammarerna afslagit reservanternes hemställan.

I *tredje* punkten har Första Kammarens Tillfälliga Utskott tillstyrkt en förändring. Enligt nu gällande lag erfordras nemligen Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes tillstånd för att annan, än å stället bosatt person må vid marknad utöfva sådan försäljning, hvarom nu är fråga. Första Kammarens Tillfälliga Utskott tillstyrkte, att detta stadgande skulle utsträckas äfven till vapenöfningsmöte och kungjord allmän torgdag. Denna punkt bifölls af Första Kammarerna, men är afslagen af Andra Kammarerna.

I *fjerde* punkten har Första Kammarens Tillfälliga Utskott tillstyrkt ett förtydligande af ett stadgande i författningen i fråga om kronobetjenings rätt att ingripa, då oordning inträffat å försäljningsstället *inom hus*. Denna punkt bifölls af Första Kammarerna med den förändring, att ett ord utbyttes mot ett annat; men förslaget har icke af Andra Kammarerna blifvit gilladt, så att paragrafen i fråga om försäljning *inom hus* skulle gälla såsom förut.

I *femte* punkten hade Första Kammarens Tillfälliga Utskott föreslagit ett stadgande, afseende att jemväl högsta militärbefäl vid vapenöfningsmöte skulle ega den i 4:de punkten omförmälda rätt, som tillkommer kronobetjeningen. Denna punkt bifölls af Första Kammarerna, men är afslagen af Andra Kammarerna.

I *sjette* punkten har Första Kammarens Tillfälliga Utskott föreslagit, att såsom vilkor för försäljning *utomhus å landet* vid marknad, kungjord allmän torgdag eller vapenöfningsmöte skulle erfordras tillstånd af kommunalnämnden i orten eller af den person, kommunalnämnden utsett att ansökning i nämnda hänseende mottaga och deröfver besluta; att beviljadt tillstånd skulle utfärdas skriftligen utan lösen; samt att tillståndsbeviset skulle vid försäljningstillfället medhafvas och genast företes på anfordran af kronobetjent eller ledamot af kommunalnämnden i orten. Denna punkt är bifallen af bägge Kammarerna; och förändringen i gällande föreskrift skulle efter mitt omdöme medföra en icke så obetydlig förbättring.

I *sjunde* punkten har Första Kammarens Tillfälliga Utskott föreslagit ett förtydligande af stadgandet för kronobetjening att ingripa i stadgandet för försäljning *utomhus å landet* liksom Utskottet förut i fjerde punkten föreslagit beträffande försäljning *inomhus*. Detta förslag är bifallet af båda Kammarerna.

I *åttonde* punkten föreslog Första Kammarens Tillfälliga Ut-

skott en obetydlig redaktionsförändring rörande gästgifvarne, som också af begge Kamrarne antagits.

I *nionde* punkten har Första Kammaren antagit ett af reservanterne afgifvit förslag, hvilket Andra Kammaren förkastat.

Vid öfvervägande af hvad sålunda förekommit, skulle jag beklaga, om Första Kammaren icke ville bifalla Andra Kammarens beslut i denna fråga, och detta så mycket mera som här endast är fråga om ett önskningsmål. Lagstiftningen ligger i Kongl. Maj:ts hand och det kan icke lida något tvifvel, att Kongl. Maj:t, i händelse han finner en jemkning erfordras i något af dessa förslag, vidtager en sådan åtgärd.

Jag hemställer således, att Första Kammaren måtte biträda Andra Kammarens beslut.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att, som de särskilda delarne af Andra Kammarens i ämnet fattade beslut blifvit föremål för olika yrkanden, komme delning af propositionen att ega rum; och hade, hvad först beträffade Andra Kammarens beslut rörande den 6:te punkten, dels antagande af samma beslut och dels afslag derå yrkats.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på antagande af Andra Kammarens i afseende å den 6:te punkten fattade beslut och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Efter förmälan, att, beträffande den öfriga delen af Andra Kammarens beslut, endast antagande af detsamma blifvit yrkad; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på antagande af samma beslut i dess återstående del, hvilken proposition med ja besvarades.

Föredrogs änyo och företogs punktvis till afgörande Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 6 och 8 dennes bordlagda Ut-låtande N:o 5, i anledning af väckt fråga om tillägg och förändring i Kongl. cirkuläret till Konsistorierna i riket den 9 Februari 1844, angående konsistorii-notariernas uppbördsprovision.

1:sta punkten.

Bifölls.

2:dra punkten.

Herr von Gegerfelt: Jag instämmer fullkomligt i de åsikter Utskottet i sin motivering framställt. Utskottet anmärker, att provision å kollektmedel är en sportel, beräknad att ingå i konsistorii-notariernas aflöning. Utskottet anmärker vidare, att denna aflöning

befunnits för ringa, hvarför ett reservationsanslag till löneförmåder blifvit anvisadt; och slutligen förklarar Utskottet sig anse, att uppbördsprovision å kollektmedel bör upphöra såsom mindre lämplig. Jag instämmer jemväl i det slut, hvartill Utskottet önskat komma, eller att provisionen skulle upphöra mot en ersättning till konsistoriinotarierna, och dertill skulle jag vilja föga den önskan, att hela kollektiväsendet måtte afskaffas samt hat och bäcken förflyttas från kyrkan till antiqvitetsmuseum; men att beröfva de konsistoriinotarier som hädanefter utnåmnas, en påräknad inkomst, utan att såsom bestämdt villkor stadga en motsvarande ersättning, synes mig lika olämpligt, som att fullmaktens datum för de särskilda konsistoriinotarierna skall bestämma, huruvida provision skall utgå i det ena eller andra stiftet.

Härtill har jag att lägga en formel anmärkning. Andra Kammarens beslut om den skrifvelse, som här är föreslagen, är endast villkorlig: den är beslutad endast under förutsättning att det i första punkten af betänkandet omförmälda tillägg komme att af Riksdagen bifailas. Detta tillägg är af Första Kammaren afslaget och Andra Kammaren har icke ifrågasatt en skrifvelse i detta ämne, utan att den får en större omfattning, än hvad andra punkten innehåller.

Jag yrkar derföre afslag å den föredragna punkten.

Herr Beckman: Jag vill icke låta denna punkt passera utan att åtminstone uttala den tillfredsställelse jag erfarit såväl öfver motionen, som öfver de följder den medfört. Det är väl bekant, att motionen föranledts af ett förhållande, som blifvit mycket omtaladt och som i åtskilligas ögon satt en fläck på medlemmar af en aktad embetsmannaklass. Denna fläck har, genom hvad redan föregått, blifvit fullkomligt borttagen. Båda Kamrarna hafva erkänt att en rätt finnes att taga den ifrågasatta provisionen. Första Kammaren har, såsom mig synes, fullkomligen rättvist, icke velat godtyckligt beröfva nuvarande embetsmän en dem lagligen tillkommande löneförmån. Nu är, såsom mig synes, denna fråga fullt nöjaktigt utredd. Jag erkänner fullkomligt, liksom den föregående talaren, att syftningen i Utskottets resonement är nöjaktig. Men icke destomindre är jag, liksom han, tveksam, huruvida det kan vara skäl att ingå till Kongl. Maj:t med en skrifvelse i den syftning Utskottet föreslagit, utan att jemväl i skrifvelsen antyda möjligheten af att en sådan åtgärd, som i skrifvelsen föreslås, torde påkalla ersättning af statsmedel. Det är nemligen för mig väl bekant, att konsistoriinotariernas löneförmåner åtminstone på några ställen ingalunda tillåta en förminskning sådan som den, hvilken skulle uppkomma genom ett helt enkelt borttagande af uppbördsprovisionen, derest man vill hafva dugliga tjenstemän. Jag tror visserligen, att Kongl. Maj:t ingalunda skulle göra ett förslag i detta hänseende, utan att, såsom Första Kammarens Tillfälliga Utskott förutsatt, jemväl begära nödiga anslag, men jag skulle hellre önska, att äfven i skrifvelsen influtit om lämplig ersättning åt konsistoriinotarierna. Som det emellertid nu är omöjligt att åstadkomma något sådant, så vill jag för min del icke motsätta mig punktens antagande, då jag är öfvertygad om, att

frågan med all varsamhet kommer att behandlas, och det i alla händelser synes önskvärdt, att få en förbättrad reglering af ifrågasättande tjänstemäns löner. Jag har således velat uttala detta, utan att framställa något bestämt yrkande, enär jag tror, att hvad man önskar kan vinnas genom den ifrågasatta skrifvelsen.

Hvad den siste talarens anmärkning beträffar, att det vore orimligt att ens för någon tid låta provisionen qvarstå, då man erkänner att uppbärandet af provision icke är något lämpligt aflöningsätt, får jag blott erinra derom, att det beror på gifvarne att gifva dessmera och sålunda ersätta det afdrag, som lagligen är medgifvet.

Herr Stråle: Andra Kammarens beslut i föreliggande fråga sönderfaller i två olika förslag. Det första innehåller en underdånig anhållan hos Kongl. Maj:t, att Kongl. Maj:t genom en förklaring af 1844 års cirkulär ville bestämma, att konsistoriinotarierna icke skulle ega rätt till vissa slag af kollektmedel. Detta förslag har Första Kammarens Tillfälliga Utskott afstyrkt och Första Kammaren har nyss bifallit detta afstyrkande.

I andra punkten har Andra Kammaren gjort ett annat förslag eller att Riksdagen skulle i underdånig skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla: "att Kongl. Maj:t ville taga i nådigt öfvervägande, huruvida icke för dem, som hädanefter erhålla konsistoriinotarietjenst, all uppbördsprovision å kollektmedel må kunna borttagas."

Mot ett antagande af detta förslag möter verkligen skäligen inkast. En svårighet är den, att Andra Kammarens beslut i den sednare punkten tillkommit under bestämt uttalad förutsättning, att första punkten skulle bifallas. Till äfventyrs kan man dock förbigå detta förnela hinder, ty begge punkterna hafva verkligen icke något oskiljaktigt sammanhang och ett afslag å den första punkten betingar icke ovilkorligen ett afslag å den andra.

Ett annat inkast är dock viktigare. Andra Kammaren har i sin motivering icke lemnat någon antydan derom, att borttagandet af uppbördsprovisionen skulle åtföljas af lämplig löneersättning. Åsikterna inom landet torde emellertid vara temligen ense derom, att uppbördsprovision å kollektmedel till välgörenhetsändamål icke böra ega rum, och då denna mening påtagligen tagit fart af den betydliga provision en och annan konsistoriinotarie beräknat sig på de belopp, som genom kollekter blifvit sammanskjutne för sårade i fält, har Kammarens Tillfälliga Utskott trots en underdånig skrifvelse i ämnet böra förordas, ehuru Utskottet för att kunna instämma i Andra Kammarens förslag måste inlägga i motiveringen hvad som rättare hade bort stå i sjelfva beslutet.

Utskottet antyder, att konsistoriinotariernas aflöningsförmåner äro oreglerade och att ett reservationsanslag finnes, som utgår till vissa konsistoriinotarier, samt yttrar slutligen några ord, som jag anhåller att få uppläsa: "Ehuru Utskottet skulle hafva önskat, att Andra Kammarens förslag till underdånig skrifvelse varit åtföljd af hemställan om en jemväl af andra skäl önskvärd definitiv reglering af konsistoriinotariernas aflöning, så att uppbördsprovisionen å kollektmedel kunnat så snart som möjligt upphöra; finner likväl Utskot-

tet af den omständighet, att en sådan hemställan icke egt rum, sig desto mindre befogad att afstyrka den gjorda framställningen i förvarande del, som, i händelse afseende derå fästes, Kongl. Maj:t lär vara oförhindrad att med anlitande af befintliga tillgångar bereda eller på annat sätt föreslå en sådan reglering, hvadan Utskottet tillstyrker etc.“ Då nu antagligen denna motivering ingår i den underdåniga skrifvelsen, om den bifalles, lærer det väl icke kunna missförstås, att med skrifvelsen icke äsyftas, att beröfva konsistoriinotarierna uppbördsprovision med mindre, än att en lämplig reglering af lönerna eger rum, och att således, der behofvet så kräfver, lemnas en ersättning för denna provision.

Det är på dessa grunder och endast på dessa, som Första Kammarrens Tillfälliga Utskott tillstyrkt den ifrågasatta skrifvelsen; och jag tror mig böra anhålla om bifall till Utskottets förslag.

Grefve Mörner, Carl Göran: Efter den föregående talarens yttrande kan ganska litet vara att för mig tillägga. Jag instämmer deri, men ber att tillika få erinra, att här blott är fråga om den provision som konsistoriinotarierna uppbära på *kollektmedel*. De uppbära dessutom provision äfven å andra medel, som inflyta till dels allmänna, dels enskilda fonder, hvilka de hafva under sin förvaltning, såsom byggnadskassor, emeritikassor m. fl., och att denna provision icke uppgår till så obetydliga belopp har jag varit i tillfälle att se på temligen nära håll, enär deras räkenskaper för granskning ingått till Kammarrätten, att den uppbördsprovision, om hvilka här är fråga, i vissa fall åtminstone kan blifva alldeles för hög, torde vara temligen i ögonen fallande, då ett afdrag af nio procent till uppbörds-män kan komma i fråga på sätt vi af föregående punkt sett. Först har nemligen konsistoriinotarien i det stift, der kollektmedlen insamlas, 6 procent derutaf och vidare har konsistoriinotarien i det stift, der de emottagas till slutlig redovisning, tre procent eller tillsammans nio. Det synes mig således, att en reglering af dessa förhållanden verkligen är af behofvet påkallad, och då, såsom en föregående talare anmärkt, någon reglering af konsistoriinotariernas löneförmåner icke egt rum under den långa tiden sedan 1862—1863 års riksdag då ett årligt anslag af 10,000 R:dr till löneförbättringar åt dem anvisades, så synes det icke vara för tidigt, att denna fråga nu kommer under nådig ompröfning, hvartill Utskottets förslag synes gifva fullkomligt god anledning.

Då härtill kommer, att konsistoriinotarierna på sednare tider fått på stat aflönade biträden, konsistoriiamanuenserna, hvilkas aflöning de förut åtminstone på åtskilliga ställen sjelfva bekostat, så torde det väl icke vara så farligt, om man aflåter den ifrågasatta underdåniga skrifvelsen.

Jag förenar mig med Herr Stråle uti hans yrkande om bifall till Utskottets förslag.

Herr Beckman: Jag hade icke föreställt mig, att det påstående skulle framställas, att ingenting blifvit gjort för att reglera konsistoriinotariernas löner, sedan det sista anslaget beviljats, och

jag är derföre icke heller beredd att med dokumenter bemöta ett sådant påstående; men att reglering, så vidt tillgångarne medgifvit, verkligen skett, tror jag mig med visshet veta. Uppgifter hafva för detta ändamål infordrats angående konsistoriinotariernas löner och på grund deraf har Kongl. Maj:t fördelat det ifrågavarande anslaget, först en gång och sedan ännu en gång. Detta vågar jag uppgifva såsom ett bestämdt faktum och att således den reglering, som bort ega rum på grund af det sista anslaget, ingalunda är försummad.

Jag begagnar tillfället att också erinra derom, att man icke bör lägga konsistoriinotarierna till last, att ett afdrag af nio procent utgår såsom uppbördsprovision ifråga om kollekt till kyrkans nybyggnad. Detta eger rum sannolikt icke uteslutande med afseende på det besvär, som de med uppbörden hafva, ehuru detta är större än mången torde föreställa sig, utan äfven på det att konsistoriinotarierna må hafva någorlunda nöjaktiga inkomster, hvilka man icke ansett sig på annat sätt kunna bereda dem. Denna provision är till beloppet bestämd särskildt med stöd af ett utlåtande af Kongl. Kammarrätten, hvilket, om jag icke missminner mig, afgafs i December månad 1843. Då synes åtminstone Kongl. Kammarrätten icke hafva funnit denna provision så "orimlig".

Hvad konsistorii-amanuenserne beträffar, så vet jag väl, att äfven de fått någon andel af ofvannämnda anslag, men deremot är det mig *icke* bekant, att konsistoriinotarierna förut varit skyldige att sjelfve aflöna sina amanuenser.

Ett faktum är det emellertid — jag upprepar det ännu en gång — att konsistoriinotariernas löner, äfven med inräkning af nuvarande provision, på sina ställen äro alltför otillräckliga och ur denna synpunkt vill jag icke motsätta mig att en reglering må ega rum.

Herr von Gegerfelt: För min del har jag icke motsatt mig en reglering af konsistorii-notariernas löner, utan jag har tvärtom yttrat den åsigt, att en sådan vore önskvärd; men jag anser, att den bör ske på den bestämda basis, att ersättning för inkomsten af provision å kollektmedel bör utgå. Att intaga detta villkor i motiveringen, såsom en utskottsledamot påpekat, synes mig vara ganska vanskligt, helst denna motivering icke afser Andra Kammarens beslut, och man kan väl icke i motiveringen från ena Kammarens sida uppställa villkor, som af den andra Kammaren icke afsetts.

Här har anmärkts, att uppbördsprovisionen är för hög, 9 procent. Här är likväl icke fråga om provisionen är för hög, utan om konsistorii-notariernas inkomster äro för höga, och detta är en sak, som jag visserligen icke känner på annat sätt än af Utskottsbetänkandet och af det faktum, att Riksdagen beviljat lönefyllnadsbidrag åt konsistorii-notarierna. Detta senare synes mig likväl förutsätta, att inkomsterna åtminstone icke äro oskäliga.

Slutligen synes det mig icke vara af någon vikt om denna fråga nu får sin lösning, åtminstone icke af den anledning, att konsistorii-notarierna tagits i en alldeles obefogad upptuktelse derför att de begagnat en dem tillkommande fullkomligt laglig rättighet.

Grefve Mörner: Konsistorii-notariernas aflöning är visserligen inom olika stift ganska olika, men den som utgår från den förutsättningen, att den öfverallt är otillräcklig, gör ett betydligt misstag. Det har funnits åtskilliga konsistorii-notarier, som med denna befattning blifvit ganska förmögna män och icke ens velat öfvergå till lektorsbefattningar vid elementarläroverken. Ut i den förutsättning, hvarifrån den siste ärade talaren utgick, eller att en allmän ersättning för den minskade sportelinkomsten skulle ifrågakomma, kan jag således för min del icke instämma. Jag är förvissad om, att Kongl. Maj:t nog kommer att granska denna fråga och sedan öfverlemna till Riksdagen det förslag till löneförbättring, som han kan finna af behof. Den framställning, som här är ifrågasatt, är blott en önskan, å hvilken Kongl. Maj:t kan fästa det afseende han för godt finner, och jag betviflar ingalunda, att icke vederbörande konsistorier, då deras yttranden blifva infördrade, komma att bevaka sina notariers rätt, isynnerhet som dessa sjelfva sannolikt komma att uppsätta de utlå-tanden, som blifva afgifna.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten och dels afslag derå; framstälde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till punkten och, då dervid svarades många ja jemte åtskilliga nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Föredrogs änyo Första Kammarens Tillrälliga Utskotts den 8 och 9 dennes bordlagda Utlåtande N:o 6, i anledning af väckt fråga om förändrade föreskrifter rörande skyldighet att deltaga i kostnaden för anskaffande och underhåll af rum för folkskolan.

Herr von Geijer: Jag vet icke om en sådan Riksdagens underdåniga skrifvelse som den här föreslagna, är behöfelig eller lämplig; då Riksdagen redan för flera år sedan underdånigst anhållit det tacktes Kongl. Maj:t afgifva förslag till förändrade föreskrifter rörande skyldighet att deltaga i kostnaden för kyrkobyggnad, så att detta åliggande blefve för medlemmar af kommunen efter billiga grunder gemensamt. Enligt gällande stadganden skola afgifter till beredande af rum för folkskolan utgå efter samma grunder som bidrag till kyrkobyggnad; och vid sådant förhållande synes det mig klart, att när Kongl. Maj:t en gång lyckats utfinna billiga grunder för repartition af bidrag till kyrkobyggnad, så är också frågan om en rättvis och billig fördelning af kostnaden för anskaffande och underhåll af folkskolelokaler i och med detsamma lyckligen afgjord.

För min del yrkar jag derföre afslag å Utskottets förslag.

Herr Asplund: Den föregående talaren har motsatt sig denna skrifvelse på den grund, att, då Riksdagen redan begärt förslag till billiga grunder för bidrag till kyrkobyggnad samt grunden för bi-

drag till kyrkobyggnad är i väsendtlig mån densamma som för bidrag till anskaffande af lokal för folkskolan, så syntes honom denna skrifvelse öfverflödigt; men utom det att frågan om förändrade grunder för kyrkobyggnad måhända kan vara ganska kinkig att afgöra, kan det också hända, att Kongl. Maj:t kunde finna lämpligt bestämma andra grunder för bidrag till kyrkobyggnad än till folkskolebyggnad. Redan nu finnes i folkskolestadgan bestämda något olika grunder både för det ena och för det andra, och just af denna anledning har Utskottet ansett sig böra tillstyrka en skrifvelse i ämnet. Jag tror följaktligen icke, att skrifvelsen är öfverflödigt, och då ingen svårare anmärkning blifvit framställd, yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

Herr Caspersson: Då till stöd för yrkandet om afslag å Utskottets ifrågasvarande hemställan endast blifvit anfördt, att denna skrifvelse skulle vara öfverflödigt, så anser jag mig för min del böra tillägga ett annat skäl nemligen det, att jag finner det närvarande stadgandet billigt och lämpligt. Att deremot öfverflytta kostnaden för skolhusbyggnad på det sätt, att den hädanefter skulle utgöras efter fyrktal, anser jag icke vara billigt. Kostnaden för folkskolebyggnad är en utgift, som förekommer på en gång, men deraf nyttan skördas under lång tid. Den sammanfaller således helt och hållet med fastighetsegarnes intresse. Hyresgäster och andra personer, som ena året vistas i en församling och andra året i en annan, draga icke samma nytta af dessa utgifter, som de, hvilka i församlingen ega fastighet. Om en fastighetsegare säljer sin egendom, så öfverflyttas nyttan af skolhusbyggnaden på den nye egaren och måste således i viss mån medtagas i beräkning vid bedömandet af fastighetens värde. En tjänsteman åter, som det ena året bor i en församling och det andra i en annan, skulle deremot ganska ofta kunna drabbas af sådana utgifter, om fyrktalet skulle utgöra grunden.

Jag anhåller således om afslag å Utskottets förslag.

Herr Asplund: Ett nytt skäl för afslag har blifvit anfördt af den siste talaren. Han påstod, att de närvarande grunderna för bidrag till skolhusbyggnad äro lämpliga och billiga. Hvad lämpligheten beträffar, så må jag anmärka, att enligt gällande lag skola verk och inrättningar, som äro från kyrkobyggnad befiade, i kostnaden för skolhus, såvidt den efter hemmantal utgår, deltaga i mån af den rösträtt dem vid *sockenstämma*, i jämförelse med hemman, tillkommer. Såsom Herrarne veta är sockenstämmoförfattningen upphäfd och det är derföre ganska kinkigt att säga, efter hvilken grund dessa verk och inrättningar skola deltaga i skolhusbyggnad. Redan af denna anledning äro närvarande grunder olämpliga.

Hvad billigheten beträffar, så har den siste talaren förmodat, att grunden skulle blifva fyrktalet. Utskottet har icke sagt något sådant och har lika litet nu ansett sig böra föreslå någon grund, som Riksdagen gjorde det i afseende på kyrkobyggnad vid 1865—66 års riksdag, utan har helt och hållet öfverlemnadt åt Kongl. Maj:t att föreslå de grunder, som Kongl. Maj:t kan finna billiga. I 1866 års skrifvelse om kyrkobyggnad anmärktes särskildt, att grunden

icke skulle blifva billig, om bidragen skulle utgöras efter fyrktal, emedan de i sådant fall alltför hårdt skulle drabba embetsmän och andra, som blott tillfälligtvis vistades inom församlingen. Således är det icke att befara, att Kongl. Maj:t utan modifikation skall antaga fyrktalet, och i alla fall är intet förslag till grunder af Utskottet uppgjort.

Jag anhåller fortfarande om bifall till Utskottets förslag.

Herr von Möller: Det är ledsamt, när frågor, som i och för sig sjelfva kunna vara af ganska stor vikt, förekomma till afgörande i Riksdagens sista timma. Till det af Herr Caspersson anförda skäl för afslag, ber jag att få tillägga ännu ett. Jag anser nemligen, att en *gemensam* skyldighet att deltaga i skolhusbyggnad för kommunens *alla* medlemmar skulle i många fall blifva orättvis och icke kunna regleras efter *billiga* grunder. Vi egde för en tid sedan inom denna Kammare en medlem, som väckte ett förslag att äfven trosbekännare af annan än den rena evangelisk-lutherska läran skulle hafva rösträtt i frågor rörande skolväsendet. Detta förslag blef afslaget. Jag antager nu, att det inom en kommun finnes en ganska rik man, som följaktligen har ett ganska stort fyrktal. Han beskattas naturligtvis för sin fastighet i fråga om skolhusbyggnad, men äfven för sin privata egendom skulle han efter detta förslag deltaga gemensamt med kommunens öfriga medlemmar. Han har likväl ingen rösträtt, och ehuru han har ett stort intresse för folkskolans angelägenheter är han dock utesluten från rösträtt i dessa angelägenheter. Detta var förhållandet med den person, som väckte den nyss af mig omnämnda motionen. Jag anser det således betänkligt att begära, att grunderna skola blifva *gemensamma* för kommunens medlemmar; och på detta och af föregående talare anförda skäl anhåller jag om afslag å Utskottets förslag.

Grefve Mörner, Carl Göran: Om den ifrågavarande rike mannen med sitt stora fyrktal sjelf vuxit ifrån att gå i skola, så kan han åtminstone hafva ett stort antal underlydande, hvilkas barn begagna densamma. Det är derföre icke obilligt, om han lika med församlingens öfriga medlemmar, bidrager till folkskolebyggnaden.

Jag förenar mig med Herr Asplund.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till det förevarande Utlåtandet och dels afslag derå; framställdes först proposition på bifall till Utlåtandet, hvarvid svarades många ja och nej i blandning, samt sedermera proposition på afslag derå, då svaren likaledes utföllo med många så väl ja som nej; hvarupå och efter det att proposition å bifall till Utlåtandet förnyats samt med många både ja och nej besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarar sig nu hafva funnit ja öfervägande.

Votering

Votering begärdes; till följd hvaraf uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller Första Kammarens Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 6, röstar

Ja:

Den det ej vill, röstar

Nej:

Vinner Nej, afslås Utlåtandet.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—41;

Nej—39.

Föredrogs ånyo Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 8 och 9 dennes bordlagda Utlåtande N:o 7, i anledning af väckt fråga om ändring af de i stadgan om folkundervisningen i riket bestämda grunder för bidrag till folkskolelärares aflöning.

Herr von Geijer: Det föregående betänkandet afhandlade bidrag till skolhusbyggnader. Detta angår bidrag till folkskolelärares aflöning.

Stadganderna i dessa hänseenden äro, såsom bekant, mycket olika. Det nu afgifna förslaget till underdånig skrifvelse afser undanröjdandet af det existerande oegentliga förhållandet att innehafvare af staten tillhörig fast egendom å landet, för hvilken icke erlägges fastighetsbevilning enligt 2:dra artikeln, ej till folkskolelärares aflöning bidrager efter samma grund som egare eller brukare af annan fastighet. Jag erkänner riktigheten af att statens egendom i detta hänseende likställas med privategendomen; men jag fruktar att Utskottets förslag tarfvar rättelse och fullständning.

Det är nemligen icke förhållandet, såsom Utskottet säger, att, enligt nu gällande utdebiteringsgrnd för fyllnadsbidrag till aflöning åt folkskolelärare å landet, måste skoldistrikt "sakna allt bidrag i förevarande hänseende" från sådan statens fasta egendom, för hvilken bevilning efter 2:dra artikeln ej erlägges. En innehafvare af kungsgård, som blifvit åt honom under arrendet upplåten, betalar ju bevilning för inkomsten af arrendet och måste följaktligen, enligt folkskolestadgan, proportionellt till nämnda bevilning erlägga fyllnadsbidrag till folkskolelärares aflöning. Genom denna missuppfattning af saken i fråga kommer Utskottet till ett förslag, som är ganska ofullständigt och som derföre, taget ensamt för sig, icke gör saken bättre, utan snarare sämre.

Det är ju klart, att, om den förutnämnde arrendatorn af kungsgård skulle komma att, i öfverensstämmelse med Utskottets förslag,

lemna fyllnadsbidrag till skollärarelönen i förhållande till det belopp, som, derest fastighetsbevilning för kungsgården utgå skulle, på grund af taxeringsvärdet mot sådan bevilning svarar, så måste han billigtvis frigöras från nu egande skyldigheten att bidraga till folkskollärarelönen i förhållande till honom påförda bevilningen för inkomst af arrendet. Härom innehåller emellertid Utskottets förslag icke någonting.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra, borde jag yrka återremiss; men då Riksdagen för återstående tiden af sin sammanvaro redan är öfverhopad med arbete och den förevarande frågan icke är viktigare, än att densamma utan olägenhet kan till en annan riksdag uppskjutas, hemställer jag att Kammarerna afslår betänkandet. — Jag tillåter mig slutligen fästa uppmärksamheten deruppå, att, om Första Kammarerna bifaller betänkandet, hafva Kamrarna i frågan stadnat i olika beslut, så beskaffade, att en sammanjemkning af desamma enligt Riksdags-ordningens 63 § måste försökas.

Herr Caspersson: Jag har begärt ordet egentligen för att fästa uppmärksamheten på hvad jag anser vara ett förbiseende vid redaktionen. Utskottet talar nemligen om den afgift, som utgår för statens egendomar på landet till folkskolelärares aflöning. Men denna afgift utgår alldeles icke hvarken för statens eller några andra egendomar å landet, utan den utgår i mån af bevilning. Utskottet säger, att för den statens egendom å landet, för hvilken bevilning enligt andra artikeln i Bevilningsstadgan ej erlägges, sådant bidrag bör lemnas etc., men i stället hade det bort heta, att af innehafvare af den statens egendom å landet, för hvilken etc.

Ehuru jag i grunden gillar motionens syfte, får jag likväl så väl på grund af hvad jag nu anfört, som på de af den föregående talaren antydda skäl, för närvarande anhålla om afslag på Utskottets hemställan.

Herr Asplund: Under den iltågsfart, hvarmed ärendena gå i slutet af riksdagen, kan det lätt hända att ett förbiseende inom ett Utskott eger rum. Jag har också, innan jag kom hit i dag, uppmärksammat att, på sätt den förste talaren anmärkte, Utskottet förbisett att göra ett tillägg, hvarigenom arrendator af en kungsgård skulle befrias från erläggande af den här ifrågavarande afgiften för sin inkomstbevilning, mot det att han, på sätt Utskottet föreslagit, blefve skyldig att erlägga sådan afgift i förhållande till det belopp, som, derest bevilning för samma egendom utgått, skulle, på grund af taxeringsvärdet, svara emot sådan bevilning. Jag skulle visserligen nu kunna föreslå ett sådant tillägg, men då i alla fall Andra Kammarernas beslut icke är fullt öfverensstämmande med hvad Utskottet föreslagit, och då det icke är antagligt att någon sammanjemkning så här i Riksdagens sista timme skulle kunna ega rum, så vill jag för min del icke motsätta mig ett afslag.

Orsaken hvarför Utskottet förbisåg att göra detta tillägg var, att, då den grund Utskottet föreslagit var upptagen i kommunalförfattningen, der det heter: "att inkomst utaf arrende af sådan fa-

stighet ej skall i fyrktal sättas“, så hade Utskottet för ett ögonblick inbillat sig att dermed var allt sagdt, så att någon ytterligare bevilning icke skulle kunna påföras de ifrågavarande fastigheterna.

Efter härmed slutad öfverläggning, gjordes först proposition på bifall till Utlåtandet, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på afslag derå, som med ja besvarades.

Föredrogs änyo och företogs punktvis till afgörande Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 12 och 13 dennes bordlagda Utlåtande N:o 8, i anledning af en utaf Herr J. Rundbäck väckt motion om tillägg till Kongl. Förordningen den 18 Juni 1864. angående utvidgad näringsfrihet.

1:sta punkten.

Grefve Mörner, Carl Göran: Uti den reservation, som Herr von Koch bifogat detta betänkande, har han, efter mitt förmenande, på ganska goda skäl ansett, att den af Utskottet föreslagna skrifvelsen icke vore lämplig, men sjelf kommit till ett förslag, som jag för min del icke kan biträda, nemligen att man skulle på Sundhetskollegium lägga skyldigheten att öfver de omnämnda fabrikerna utöfva granskningsrätt i sanitärt hänseende. Detta tror jag icke vara lämpligt. Men då jag icke kan vara nöjd med Utskottets framställning och icke heller tror att densamma är af behovvet påkallad, af skäl, som finnas utvecklade i Herr von Kochs reservation, så får jag inskränka mig till att helt enkelt yrka afslag.

Herr Hallin: Det ärende, som här föreligger, är icke nytt. Kammaren behagade erinra sig, att redan 1857 ingick Riksdagen till Kongl. Maj:t med en skrifvelse, deri Riksdagen uttalade sig i samma syfte, som af Tillfälliga Utskottet nu blifvit föreslaget. Denna skrifvelse blef af Kongl. Maj:t remitterad till Kommerskollegium, som likväl då icke kunde afgifva något förslag i ämnet, utan hemställde till Kongl. Maj:t, att en komité skulle tillsättas, för att utreda frågan. 1862—1863 års Riksdag afgaf en förnyad hemställan i ämnet till Kongl. Maj:t, men icke lika fullständig, som den år 1857 afgifna, hvarföre just det som här afses, nemligen begränsning i arbetstiden för yngre arbetare, icke inflöt uti den år 1864 utkomna näringsförfattningen. Uti den år 1870 utfärdade förordning angående tändsticksfabriker har ifrågavarande grundsats blifvit i viss mån erkänd.

Erfarenheten från utlandet visar oss, att man öfver allt ansett sådana stadganden, som de nu ifrågasatta vara nödiga. Man har vid fabrikerna gjort undersökningar och beräkningar som utfallit i äldra högsta grad ogynnsamt för arbetarne. Man har funnit mortaliteten betydligt ökad hos dessa arbetare i jämförelse med andra samt att medellifslängden med icke mindre än 10 år understiger andra arbe-

tares. Det synes derföre vara skäl att något stadgande i denna riktning kommer till stånd. Man har också infört sådana, utarbetade med särdeles noggrannhet, i de flesta andra länder. Grunden för en sådan lagstiftning har syntes Utskottet böra vara icke allenast skyldigheten för staten att tillse det arbetarne icke öfveranstängas, hvarigenom de förlora den motståndskraft, som är nödig, för att undgå menlig inverkan af de skadliga inflytelser, för hvilka de under arbetet äro utsatta, utan jemväl att tid bör medgifvas dessa i fabrikena anställda yngre personer, att inhemta det kunskapsmätt, hvilket folkskolestadgan föreskrifver såsom minimum.

Herr von Koch har i sin reservation endast fäst sig vid de hygieniska förhållandena. Jag anser dock lika med Utskottet att dessa icke böra vara den enda grunden, utan att de äro en blomståndighet, ehuru af väsendtligt inflytande, ty den egentliga grunden ligger, såsom sagdt är, i desse yngre personers ringare arbetsstyrka, hvilken minskas under ogynnsamma hygieniska förhållanden.

Såsom skäl mot ett stadgande i denna riktning, har man anført, att öfverträdelser af detsamma så lätt skulle kunna ifrågakomma, ty om arbetstiden bestämdes till 10 å 12 timmar, så skulle detta stadgande lätt kunna kringgås på det sätt, att man lät en person arbeta halfva tiden i en fabrik och halfva tiden i en annan. Det är visserligen sannt, att sådana lagöfverträdelser kunna ega rum, men hvilken författning är det väl, som icke kan öfverträdas eller kringgås? För att emellertid om möjligt förekomma sådant, föreskrifva andra länders lagar i detta hänseende, att lagens efterlefnad skall öfvervakas af särskildt förordnade tillsyningsmän.

För min del tror jag att Riksdagen har samma skäl nu, som 1857, att uttala dessa åsikter, hvilka 1862—1863 års Riksdag underlät att påpeka och hvilket måhända föranlät Kongl. Maj:t, att icke fästa afseende vid desamma. Det synes mig till och med vara så mycket större skäl, att nu återupptaga dessa uttalanden, som antalet af de fabriker, hvilka använda minderåriga personer, för hvarje år ökats. Det torde äfven vara skäl att i tid vidtaga någon åtgärd i detta hänseende, emedan erfarenheten visat, att genom dröjsmål många svårigheter uppstå, som det icke blifver så lätt att öfvervinna, och många enskilda intressen, som man måste bekämpa.

Frågan synes mig alltså stå på samma ståndpunkt nu som 1857 och vara fullt lika, om icke mera berättigad. Jag kan icke heller finna att de af reservanten framlagda skäl för ett afstyrkande ega något egentligt värde. Det kan visserligen understundom vara lämpligt, att genom provincialläkarne anställa undersökningar, men det synes mig, att detta är en åtgärd, hvilken bör ankomma på Kongl. Maj:t att besluta.

Med anledning af hvad jag sålunda haft äran anföra, får jag anhölla om bifall till Utskottets hemställan.

Herr Ekman, Carl: Det kan visst icke förnekas att arbetet i åtskilliga af våra fabriker är af den beskaffenhet att, då många arbetare under flera timmar af dagen dermed äro sysselsatta, det lätt

kan hända, att deras helsa deraf skadas. Derföre vill jag icke heller bestrida, att det kan vara angeläget att utfärda en författning, som bestämmer den tid, under hvilken yngre arbetare dagligen få sysselsättas med sådant för deras helsa mera skadligt arbete. Men å andra sidan måste vi se till, att vi vid utfärdandet af en sådan författning gå tillväga med största försigtighet, så framt icke våra åtgärder skola leda dertill, att vi söka att bota ett ondt med något värre. För mig är det klart att, om en så stor inskränkning i arbetstiden, som den motionären föreslagit, skulle komma att ega rum, så har en fabrikant, som vill hålla sin verkstad i gång hela dagen, eller hela dygnet, icke annat att göra än att sysselsätta en sådan yngling eller flicka blott en half dag eller ett arbetsskift. Derigenom skulle arbetsförtjensten för dessa unga menniskor blifva i betydlig mån förminskad, och det torde ej heller vara så gifvet, att den atmosfär, som de få inandas i fattiga föräldrars hem, hvilka kanske blifva ännu sämre i den mån, som barnens arbetsförtjenst minskas, är bättre än den de få inandas i verkstäderna, som dock vanligen äro temligen stora och luftiga. Det är just i den omständigheten, att man vid utfärdandet af en författning i det syfte, som Riksdagen redan två gånger hos Kongl. Maj:t begärt, måste gå tillväga med stor försigtighet, som gjort, att Riksdagens skrifvelse ej ännu ledt till någon påföljd. Jag tror derföre att man af detta förhållande icke får draga den slutsats, att denna angelägenhet icke är föremål för Kongl. Maj:ts pröfning, tvärtom upplyser just förevarande betänkande, att Kongl. Maj:t infordrat vederbörandes utlåtande i frågan. Under sådana förhållanden tager jag mig friheten att till Kammaren hemställa, huruvida det kan vara behöfligt att, sedan Riksdagen två gånger skrifvit till Kongl. Maj:t i ämnet, nu ånyo aflåta en sådan skrifvelse. Mig synes fullt tillräckligt skäl till en sådan åtgärd icke föreligga, och det är på denna grund men icke derföre att jag i någon mån vill underkänna frågans vikt, som jag tager mig friheten anhålla om afslag å Utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten och dels afslag derå; framställdes först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på afslag derå, som med ja besvarades.

2:dra punkten.

Bifölls.

Upplästes och godkändes Banko-Utskottets förslag dels till Riksdagens underdåniga skrifvelse N:o 55, med reglemente för Riksbankens styrelse och förvaltning; dels ock till Riksdagens skrifvelse

N:o 56 till Bankofullmäktige med öfverlemnandet af bankoreglementet.

Anmälades och bordlades Stats-Utskottets memorial:

N:o 86, med förslag till stadganden i det nya reglementet för Riksgälds-kontoret, angående de under innevarande riksdag på nämnda Kontor anvisade statsutgifter; och

N:o 87, angående det till gratifikationer åt e. o. tjenstemän vid Riksgälds-kontoret och godtgörelse för extra arbeten anvisade anslag;

äfvensom Särskilda Utskottets memorial N:o 7, angående aflöning åt dess tjenstemän och vaktbetjente.

Justerades ö protokollsutdrag för denna dag.

Herr Ribbing: Jag får hos Herr Talmannen och Kammarén vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen under åtta dagar, räknadt från nästa Onsdag.

Denna anhållan bifölls.

Herr Berg: Sorgliga underrättelser från hemmet mana mig att vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen under åtta dagar, räknadt från i dag.

Jemväl härtill lemnade Kammarén sitt samtycke.

Friherre Adelsvärd: Jag får vördsamt anhålla om permission från riksdagsgöromålen, under åtta dagar, räknadt från i dag.

Den begärda ledigheten beviljades.

Kammarén åtskiljdes kl. 1 eftermiddagen.

In fidem

O. Brakel.